

DOENERS & DENKERS

Jean-Luc Dehaene & Alvin Toffler

Even gesproken als een politicus: je wint geen verkiezingen door mensen op grote veranderingen te wijzen, wel door ze zekerheid te beloven. De derde golf is wel levensnoodzakelijk voor je beleid, maar dodelijk in een electorale campagne.

Toffler: "Dat begrijp ik, daarom ben ik geen politicus geworden. (lacht) Maar het thema sijpelt toch te weinig door in ons publieke debat. We erkennen nog niet voldoende wat de samenleving drijft. We zullen over technologie beschikken waarvan we nu alleen nog maar kunnen dromen. In het perspectief van de geschiedenis is het nog geen milliseconde geleden dat een topman van IBM zei dat er nooit een markt zou komen voor pc's. Kijk wat je de afgelopen decennia op het gebied van telefonie en computer hebt meegemaakt en in welk verschroeiend tempo. Maar het blijft niet bij technologie, want die heeft ook een impact op andere dingen. Kijk naar de veranderingen in de familiestructuren bijvoorbeeld, de transfer van de macht naar de jongere generatie. In een pre-industriële maatschappij was de grootvader de machthebber. Want hij culmineerde de meeste kennis, omdat hij de beste futuroloog was, hij had immers het meeste van de toekomst gezien. Want die toekomst was niets anders dan een eindeloze herhaling van het verleden. Dus hij had de grootste kennis en ook het grootste gezag. In de tweede golf verhuis je naar de steden en de industrie, je krijgt de nucleusfamilie zonder verschillende generaties. De oude man wordt opzijgezet en zijn zoon neemt het over: de kostwinner en hij die de toekomst nog altijd het best weet in te schatten en dat is niet veel meer dan een monotone herhaling van telkens hetzelfde productieproces. Wat je nu ziet, is dat de kinderen de belangrijkste spelers worden: zij moeten hun ouders uitleggen hoe die nieuwe technologie werkt, zij zijn daar het snelst mee weg. Zij leggen je uit wat de beste gsm of de beste spelconsole is, zij zijn de beste futurologen geworden. Je krijgt dus een shift in de familiale machtsverhoudingen, en je weet nu al dat zich dat ooit politiek zal vertalen met stemrecht voor veertien- of zelfs twaalfjarigen."

Dehaene: "Je krijgt nu inderdaad de eerste generatie van 'digital natives', zij die in dit derdegolftijdperk geboren zijn en er moeiteloos mee omgaan. Obama heeft zijn overwinning mee te danken aan die generatie, die voor het eerst het potentieel van internet in een campagne volop uitspeelde. Networking en de snelle uitwisseling van informatie wordt een nieuwe factor en een tegengewicht voor de klassieke media. Met als nadeel dat je alles op een hoop krijgt: waardevolle info naast klinkklare leugens en nog niet voldoende hulpmiddelen om het één van het ander te kunnen onderscheiden. Het veronderstelt een hoge intelligentie en mediavaardigheid van de gebruikers en ik vrees dat dat niet altijd het geval is. Denkt u dat de powershift naar de jongeren een goede zaak is?"

Toffler: "Ik ben net tachtig geworden, wat denk je? (lacht) Wat dat me zegt, is dat de wereld onherkenbaar zal worden voor ons, en we moeten ons aanpassen aan dat idee en aan het besef dat wij haar niet meer zullen leiden. Niemand kent de toekomst met zekerheid, ik zat er hooguit niet zo heel ver naast, maar je weet het nooit. Wat als de VS een groot deel van hun internationale invloed verliezen, wat komt er dan in de plaats? Er staan uitdagers klaar. Mijnheer Poetin wil blijikbaar de oude Sovjet-Unie weer oprichten, de klok terugdraaien. Hoe zal dat evolueren? De distributie van de wereldmacht zal veranderen: er zullen veel machtscentra komen."

"Wat me fascineert, is de impact van China op Afrika. Ze kopen het daar ongeveer op en ze sturen er hele contingenten arbeiders naartoe. Ik ben in Angola geweest en sprak er met iemand die daar grote infrastructuurwerken voor doet. Hij komt daar aan, vindt een Chinees schip aan de kust, met daarin 3.000 Chinese gevangenen, die voor iedere dag dat ze werken één dag van hun straf kwijtgescholden krijgen. Begin daar eens mee te concurreren. In Angola heb je nu al een bloeiende Chinese gemeenschap. We zijn dus ook bezig bevolkingen te laten verhuizen. We creëren een crossculturele context, die een onherkenbaar resultaat kan opleveren."

Dehaene: "Tijdens de Koude Oorlog had je een geopolitieke strijd, vandaag een economische. Eigenlijk doet China nu in Afrika wat wij deden toen we het koloniseerden en

FOTO BETTY / GILLES MINGASSON

Dehaene: 'Voor een modern equivalent voor de natiestaat is het wachten op de eerste generatie 'digital natives'-politici'

voor dezelfde redenen: toegang tot goedkope grondstoffen en afzetmarkten. Maar dat is wel het China van de tweede golf, gedreven door industriële noden. Zullen ze snel genoeg gaan naar de derde golf, dan worden ze echt een serieuze bedreiging. Ze hebben er meer zom om zonne-energie op te wekken dan om het even wie. Ze kunnen er onmiddellijk een heel draadloos netwerk opstarten, ze hoeven al die kabels niet meer te trekken. Zodra ze eraan beginnen, hebben ze haast onbeperkte mogelijkheden."

Hoe zal politieke besluitvorming er binnen vijftig jaar uitzien?

Toffler: "Er zullen nieuwe politieke structuren uitgedrukt worden, met vallen en opstaan, omdat het duidelijk is dat de huidige niet meer aangepast zijn aan de evolutie. We zullen de stemleeftijd moeten verlagen. Blijft het principe van *one man, one vote*, of ga je dat moduleren volgens leeftijd, opleidingsniveau? Gaan we internet gebruiken om inspraak of beslissingsmacht te distribueren rond specifieke thema's?"

Dehaene: "Als je beleid maken verengt tot een internetpoll voor of tegen, tot een openstapeling van individuele meninkjes waarbij over ieder thema een toevallige meerderheid beslist, is dat zeer gevaarlijk. De individuele reactie op een voorstel is altijd begrijpelijk, maar daarom nog niet juist. Bovendien is ze altijd gebaseerd op één afweging: wat zit er op korte termijn in voor mij? Je legt in dat systeem nooit nog een winkelstraat open, want alle winkeliers daar zullen hun inkomstenverlies van het volgende jaar laten primeren op de wetenschap dat ze de jaren daarna een veel mooiere straat zullen hebben met een grotere omzet. Democratie per internet is een kariatuur van democratie."

Toffler: "We zullen nochtans nieuwe politieke vormen zien, of we daar nu voor- of tegenstander van zijn. Je zult dat voornamelijk zien in de zich ontwikkelende landen, die eigen oplossingen zullen moeten zoeken. Misschien leren we daar wel iets van."

Dehaene: "Veel van onze politieke structuren en ideologieën vinden hun basis in de industriële golf. Dat is waarom vakbonden bijvoorbeeld zo'n last hebben om zich aan te passen. En politieke partijen die nog altijd vertrekken vanuit een analyse van de samenleving uit de negentiende eeuw. Land was de basis in de eerste golf, kapitaal in de tweede, en nu wordt het kennis, en we weten nog niet hoe we dat in beleid en machtsvorming moeten vertalen. Ook partijen zullen nieuwe organisaties moeten

vinden, beter, de *digital natives* zullen dat voor hen doen. Want de parlementaire democratie biedt niet overall een antwoord op, dat bewijst Irak. Maar het einde van de ene groep, de ene zuil is wel nabij. Een arbeider identificeerde zich vroeger met de fabriek waar hij werkte. Nu is hij een beetje arbeider, en beetje vrijwilliger, een beetje aandeelhouder, een beetje van alles. Schizofreen, zo je wilt, en dus is het veel moeilijker te organiseren op basis van maatschappelijke analyses, en veel makkelijker om dat op basis van een thema te doen. Politieke partijen vinden geen leden meer, maar ngo's en buurtcomités wel. Dat maakt voor een politicus ook een wereld van verschil. Maar hoe dan ook zal iemand de synthese moeten maken van al die verzuhtingen en dat kan alleen de politiek zijn."

Toffler: "Toen Heidi (zijn vrouw en eveneens auteur en futurologe, YD, JG) en ik in 1948 afstudeerden, had je vier partijen: Democraten, Republikeinen, de segregatie-

je, het was verschrikkelijk warm die zomer, en dus wilden ze gaan zwemmen. En haar zwarte leden zeiden dat ze dat niet mochten, dat de toegang voor hen verboden was. Dat zeg je niet tegen mijn vrouw. Zij leidde 1.000 arbeiders van General Motors, zwart en blank, naar het zwembad, ze sprongen erin en het zwembad is nooit meer geschieden geweest. Mijn punt is: engagement zal niet kapot worden gemaakt door liefde, en al evenmin niet door technologie. Mijn punt is ook: zestig jaar later zit er wel een zwarte jongeman in het Witte Huis."

Een van de kernpunten uit uw denken gaat over *prosuming*. Er zijn veel gemengde activiteiten ontstaan, die belangrijk zijn voor onze economie en onze welvaart, maar die niet langer in een prijs gemeten worden. Moeten we een soort bruto nationaal welzijn leren te berekenen, in plaats van alleen te blijven denken in bruto nationaal product?

Toffler: "We hebben een economisch systeem dat in essentie alleen monetaire transacties meet en niet de inspanningen die welvaart creëren. Het meet ook niet de dingen die we voor onszelf maken. Als ik een schilderij maak en het niet verkoop, verhoogt het misschien mijn levenskwaliteit en de schoonheid van mijn huis, maar het heeft geen economische waarde. De productie ervan behoort dus niet langer tot de economie, alleen de verkoop. Wat eigenlijk knotsgek is. Dus het bnp is een valse maatstaf geworden. Je gaat naar

Toffler: 'We zullen eindigen met desktopproductie. Dingen zelf maken die we vroeger kochten'

aanhangers uit het zuiden en de progressieven in het noorden. Ik was bijna afgestuurd aan de New York University en sloot me aan bij een kleine groep blanke studenten die naar het zuiden trokken om er zwarte kiezers te helpen zich te registreren. Dus ging ik in South Carolina op deuren kloppen met twee zwarte jongens. Ik kon het mijn ouders niet vertellen, want het was geen ongevaarlijk werk. Na een paar weken zat ik met vuile was, dus ik terug naar New York. Ik liep door het park en daar zat op een bank een jonge vrouw van mijn klas, en naast haar zat een mooie blonde die Heidi heette. Ik ben nooit meer teruggegaan naar South Carolina. Maar als left-wingers gingen we wel naar de fabrieken, ik ging aan de band bij GM en zij werd vakbondsafgevaardigde en voorzitter van het vrijetijdscmité. Ze hadden één keer per jaar een feest-

twee soorten economie, die parallel naast elkaar zullen bestaan: de prijseconomie en de productie-economie. Die vallen lang niet altijd meer samen. Maar welvaart is meer dan kopen en verkopen. We creëren waarde voor onszelf: we verbouwen groenten, we koken, we eten dat op. Maar alleen als we dat op restaurant doen, is het economie. Als we die welvaart zouden meten, zou je de economie met 50 procent laten groeien. Neem de inmiddels zogoed als verdwenen oude check. Je had geld nodig, schreef een check uit, ging naar de bank en daar nam een loketbediende die in ontvangst en gaf je geld in ruil. In ruil kreeg die loketbediende daar een loon voor. Vandaag haal je geld uit de muur. Nochtans krijg je daarvoor van de bank geen geld, ook al heb je het werk van die man overgenomen. Een heel stuk vroeger

betaalde arbeid is dus uit de economie weggenomen. In de VS waren er 200.000 loketbedienden die zo overbodig werden. We transfereren betaald werk door onbetaald, maar veranderen de criteria niet. Technologie creëert mogelijkheden die ons toelaten om dingen zelf te doen: vroeger moest ik naar de dokter om mijn bloeddruk te meten, nu kan ik het zelf met een goedkoop bloeddrukmeterje. Maar ik word er niet voor betaald. Dezelfde output wordt niet langer gemeten, want niemand weet dat ik het doe. Er is gigantisch veel productie met nieuwe technologieën die waarde creëren voor onszelf, zonder dat we in het geldsysteem moeten stappen. Als je in mijn jeugd een foto wou nemen moest je een toestel kopen, een filmrolletje, en dan moest er iemand je foto's ontwikkelen. Drie keer een geldtransactie, economie. Nu zit het toestel op je gsm, je hebt digitale foto's op je pc en je drukt ze zelf af. Geen economie meer. Dat zal alleen maar belangrijker worden. We zullen dus eindigen met desktopproductie, daar ben ik van overtuigd. Dingen zelf gaan maken die we vroeger kochten."

Dehaene: "Maar het zit niet in het economische circuit. In de hypothese dat je zo'n meting kunt doen, wat zou dan moeten veranderen in je economische beleid? Want eigenlijk keren we terug naar de economie van de eerste golf: de zelfvoorziening van de landbouwers werd toen ook nergens meegerekend, ook al dreef het hele systeem erop."

Toffler: "We moeten ophouden de huidige statistieken met een soort religieuze eerbied te bekijken. Vandaag is de definitie van werkloosheid: niet betaald worden. Het zegt niets over je graad van activiteit. Stel dat je voltijs met vrijwilligerswerk bezig bent en dus heel nuttige dingen doet, maar je wordt niet meegerekend. Jaren geleden leefden we in Connecticut, mijn vrouw viel daar en bloedde aan alle kanten. Wat haar leven reddde, was een ploeg vrijwillige brandweerlui die haar naar het ziekenhuis hebben gebracht. Ze zijn daar nooit voor betaald, en ze staan nergens in de economische statistieken. Toch was dat een bijzonder waardevolle activiteit."

Dehaene: "Het gevaar is dat je dan weer de dingen probeert op te lossen door die activiteiten opnieuw te vertalen in geld, via een uitkering of zo. Wat ook niet nodig is, en zelfs een paradox, want de vrijwilligers vragen dat niet eens. Het waarderen van vrijwillig werk wordt een geweldig belangrijke opdracht in die nieuwe samenleving. Als je alleen maar meer en meer individuen krijgt die naast elkaar leven zonder elkaar te kennen, zonder de natuurlijke solidariteit van de agrarische samenleving. Dat moeten we echt verankeren, want het alternatief is een groeiende dehumanisering van de samenleving."

"Ik denk dat het wachten wordt op de eerste generatie van 'digital natives'-politici, die vandaag nog niet geboren zijn of nog in de *pampers* zitten. Wij zijn de eerste post-wereldoorloggeneratie geweest, die dingen ook fundamenteel anders bekeken dan hun voorgangers. Het is die nieuwe generatie die een modern equivalent voor de natiestaat zal vinden. Ik denk trouwens dat het hier zal gebeuren, in de VS. Dit is een natie van migranten: mensen die verhuisden om risico te nemen. Die incalculeren dat ze daarbij ook op hun bek kunnen gaan."

Hier staat in de onafhankelijkheidsverklaring dat ondermooie recht, dat op 'the pursuit of happiness'. Europeanen willen vooral 'the avoidance of unhappiness'.

Dehaene: "Dat zegt het helemaal. Ik reis nu minstens vier keer per jaar naar China. Telkens als ik terugkom, heb ik de indruk dat ik vanuit een jeugdkamp in een bejaardentehuis terechtkom. Wij stellen ons de vraag hoe we kunnen behouden wat we verworven hebben, zij stellen zich de vraag hoe ze meer kunnen verwerven."

Toffler: "Macht verschuift geografisch. De volgende shift zal naar het oosten gaan. De baas van de businessschool in Shanghai zei me ooit: vergeet niet dat 250 jaar geleden China het centrum van de wereld was. Voor wie ook om het even waar ter wereld aankwam, er lagen altijd al eerst Chinese schepen. Toen hebben ze de deur dichtgedaan. De keizer maakte er een gesloten land van. Nu is China terug in de wereld. En toen zei hij: wel, die tweehonderd jaar dat we eruit waren, dat is net de duur van de geschiedenis van de Verenigde Staten."